

д.е.н., професор, Ареф'єва О.В.
Національний авіаційний університет України, м.Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дана стаття присвячена вивченню та узагальненню існуючих точок зору щодо сутності управління відтворенням основних засобів на підприємствах України. Запропоновано акцентувати увагу на вивченні особливостей управління відтворенням основних засобів з позицій досягнення поточних та стратегічних цілей господарювання підприємства.

This article is devoted a study and generalization of existent points of view in relation to essence of management the recreation of the fixed assets on the enterprises of Ukraine. It is suggested to accent attention on the study of features of management the recreation of the fixed assets from positions of achievement of current and strategic aims of ménages enterprise.

Актуальність дослідження. Ринкова економіка стимулює підприємства до впровадження нових техніки та технологій, розширює можливості щодо використання нових фінансових інструментів та механізмів, проте на практиці виникає проблема щодо реальності їх застосування. Перш за все це обумовлено повною відсутністю або нестачею власних обігових коштів, низькою ліквідністю активів, застарілою матеріально-технічною базою, на утримання якої витрати перевищують наявні прибутки, та, звичайно, недосконалою законодавчою базою, що в тій чи іншій мірі регламентує діяльність підприємств. Саме тому особливо актуальними є дослідження питань сутності та особливостей оцінки управління відтворенням основних засобів підприємств.

Постановка мети дослідження. Метою написання даної статті є дослідження та узагальнення існуючих підходів щодо визначення „управління” та „управління відтворенням основних засобів” на підприємстві в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення проблем щодо управління відтворенням ресурсного потенціалу підприємства висвітлено в багатьох наукових працях як вітчизняних, так і закордонних вчених-економістів. Вивчаючи наукові праці нами було встановлено про відсутність єдності концептуальних підходів щодо застосування понять “менеджмент” та “управління”, що поглиблює існуючі протиріччя в площині використання визначення “управління відтворенням”.

Саме тому нами пропонується перш за все дослідити науково-теоретичні підходи щодо доцільності застосування вищезгаданих понять. Так, якщо ми розглядаємо в широкому розумінні економічний зміст категорії „управління”, то зустрічаємо наступне визначення: „управління – це діяльність, спрямована на координацію роботи інших людей”[6].

Більшість учених погоджується, що воно означає „робити що-небудь за допомогою людей з людьми”. Окремі з них поширюють це визначення на будь-які групи людей, навіть на всі види міжособистісних стосунків. Американський дослідник професор Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, президент Міжнародної Академії управління Гарольд Кунц і американський фахівець-практик у галузі управління Сирил О'Доннел тлумачать поняття „управління” як „створення ефективного середовища для людей, які діють у формальних організаційних групах” [7]. Оксфордський словник англійської мови дає такі тлумачення цьому термінові:

- це спосіб та манера спілкування з людьми (працівниками);
- це влада та мистецтво управління;
- це вміння та адміністративні навички організувати ефективну роботу апарату управління (служб працівників);
- це органи управління, адміністративні одиниці, служби і підрозділи.

Автори першого перекладеного російською мовою підручника „Основи менеджменту”, професори Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклін Хедоурі стверджують, що „управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації” [8]. Грунтуючись на даних позиціях, управлінням вони вважають чітко окреслений комплекс функцій менеджменту (планування, організація, мотивація, контроль), залишаючи поза його межами цілі організації. Професор менеджменту Нью-Йоркського університету Пітер Друкер (нар. 1909) вважає

управління особливим видом діяльності, „що перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу” [10]. У працях вітчизняного дослідника Б. Будзана менеджмент розглядається з позицій управління вищого рівня, що визначає загальний рівень управління в суспільстві [3].

Таким чином, ми бачимо, що термін „менеджмент” і „управління” за своїм змістом у широкому розумінні є синонімами, проте в більш вузькому трактування є суттєві відмінності. Застосування терміну „управління” є правомірним щодо загальної характеристики цього виду діяльності, а терміна „менеджмент” – щодо змісту, форм і методів конкретного управлінського впливу на діяльність суб’єкта ринкових відносин.

Дані протиріччя суттєво вплинули на розуміння управління відтворенням основних засобів на підприємствах. Зокрема в працях ОА. Бондаренка та В.М. Кравченко при вивченні організаційно-економічного механізму відтворення основних засобів наголошено на необхідності введення процесу менеджменту відтворення основних засобів. Хоча поруч з цим наводиться поняття “управління відтворенням”, тобто чіткого розмежування між даними поняттями немає [4; 9].

Слід також відмітити і підхід управління відтворенням основних засобів з позицій фінансового менеджменту. Найбільш узагальнюючим є визначення, що представлено в працях І.О. Бланка: „...- це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає в фінансовому забезпеченні своєчасного їх відтворення та високій ефективності використання” [1, с. 386]. З позицій даного викладення сутності управління відтворенням акцентується увага на фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів, що не в повній мірі характеризує весь процес відтворення на підприємстві, лише дві з його стадій: фінансове забезпечення та використання.

Більшість науковців вивчають процес управління відтворенням основних засобів з позицій виконуваних функцій управління або з позицій використовуваних організаційно-економічних та загальних методів і принципів управлінської системи [5]. На нашу думку, управління – це процес розробки і реалізації комплексу заходів, що сприяють зміцненню його конкурентних позицій.

Формуючи визначення управління відтворенням основних засобів,

необхідно акцентувати увагу на визначенні основних засобів підприємства. Останнім часом поглиблено вивчення ресурсного потенціалу підприємства, основними складовими якого є засоби праці і предмети праці, трудові ресурси та відповідні їм системи управління як взаємопов'язані елементи виробничого процесу. Певні проблеми управління ресурсним потенціалом підприємств досліджували такі зарубіжні вчені-економісти: Ансофф І., Байє М., Йєннер Т., Піндайк Р., Рубінфельд Д., Росс С., Лесбенстейн Х., Друкер П., Мескон М. Х., Альберт М., Хедоурі Ф., Леклерк Е. та ін. Тобто ресурсний потенціал характеризує потенційні можливості підприємства відносно кожного окремого ресурсу за умови, що обмежень з боку інших ресурсів не існує. Враховуючи економічний зміст та особливості структури ресурсного потенціалу підприємства основні засоби є складовою ресурсного потенціалу підприємства, що характеризують технічну забезпеченість та визначають інноваційний розвиток підприємства незалежно від його галузевої приналежності.

Виходячи з існуючих положень теорії та особливостей кругообігу основних засобів, процес управління відтворенням основних засобів слід розглядати через диференціацію та взаємодію основних принципів, завдань і етапів на рівні стратегічного та тактичного управління. Головною метою стратегічного управління відтворення основних засобів є забезпечення складу основних засобів за якісними та вартісними параметрами з урахуванням оптимізації витрат на досягнення максимального досягнення поставлених цілей. Тактичне управління відтворенням основних засобів повинно спрямовуватись на розробку комплексу заходів спрямованих на ефективне їх використання, що першочергово визначається їх оптимальним розподілом для виконання виробничого завдання.

В цілому основними завданнями управління відтворенням основних засобів є: формування мети та цілей відтворення основних засобів, обґрунтування інвестиційних рішень на основі існуючих альтернатив формування складу основних засобів з урахуванням обмеженості фінансування даних проектів. На всіх етапах процесу управління ресурсним потенціалом виникає необхідність у його оцінці, вірогідності й адекватності якої підвищує рівень обґрунтованості прийнятих управлінських рішень.

Крім того, на управління відтворенням основних засобів впливають чимало чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, проте, головними, на нашу думку, є все ж таки особливості умов виробництва,

специфіка господарської діяльності, кінцевий продукт, що безпосередньо впливають на тривалість процесів відтворення, їх інтенсивність, а отже і на ефективність управління відтворенням основних засобів в цілому.

Висновки. Отже, нами було уточнено і встановлено, що термін „менеджмент” і „управління” за своїм змістом у широкому розумінні є синонімами, проте в більш вузькому трактування є суттєві відмінності. Застосування терміну „управління” є правомірним щодо загальної характеристики цього виду діяльності, а терміна „менеджмент” – щодо змісту, форм і методів конкретного управлінського впливу на діяльність суб’єкта ринкових відносин. Розглядаючи управління як процес розробки і реалізації комплексу заходів, що сприяють зміцненню його конкурентних позицій, нами запропоновано розглядати управління відтворенням основних засобів на основі розробки і реалізації комплексу заходів стратегічного та тактичного впливів на процеси їх формування та використання з метою зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку.

Список літератури

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента . Т.1. - -К.: Ника-Центр, 1999. – 592 с. – (Серия „Библиотека финансового менеджера”; Вып. 3. с. 386
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доповн. І переробл. – К.: Атака, 2007. – 528 с.
3. Будзан Б. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи. К., „Основи”, 2001.
4. В.М. Кравченко. Економіко-математичне моделювання процесів відтворення у сільському господарстві. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. 08.03-02. – економіко-математичне моделювання. Дніпропетровськ – 2003. с. 23.
5. Герасимчук В. Управління підприємством як соціально-економічною системою: функціональний підхід. // Економіка України. - №4. 2003. с.12-18, с. 17
6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Покропивного. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001.— 528с.,іл.

7. Кунц Г., О'Доннел С. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций. В 2-х томах. (Пер. с англ.). Т. 1, М., „Прогресс”, 1981
8. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: перев. с англ. – М.: Дело, 2005.
9. О.А. Бондаренко. Організаційно-економічний механізм відтворення основних засобів. – Суми: Вид-во „Довкілля”, 2002. – 174с.
10. Русско-английский и англо-русский словарь. – Мн.: ПКФ „СИДУМЕТ”; ПКФ „Издательский дом”, 1994. – XII, 308 с.